বুধবৰীয়া বুলনি

আশী-নব্বৈৰ দশকত যেতিয়া ছেটেলাইট চেনেলবোৰে ভাৰতত খোপনি পুতিবলৈ আৰম্ভ কৰা নাছিল সেই সময়ত ভাৰতীয় দৰ্শকৰ টিভিত মনোৰঞ্জনৰ একমাত্ৰ মাধ্যম আছিল ৰাষ্ট্ৰীয় চেনেল দূৰদৰ্শন। ৰুচিসন্মত সকলো ধৰণৰ মনোৰঞ্জন যোগাবলৈ প্ৰয়াস কৰা দূৰদৰ্শনৰ সেই প্ৰচেষ্টাক এক অনন্য মাত্ৰা দি দূৰদৰ্শনৰ পৰ্দাত সেই সময়ত আৱিৰ্ভাৱ হৈছিল এগৰাকী হাঁহিমুখীয়া, বুদ্ধিদীপ্ত চেহেৰাৰ ব্যক্তিৰ। কেইটিমান এপিছ'ডৰ টিভি শ্ব', কিন্তু তাৰ জৰিয়তে কোটি কোটি ভাৰতীয়ক যি বিমল হাস্যৰসৰ খোৰাক যোগালে তাৰ আবেদন দুটা দশক অতিক্ৰম কৰাৰ পিছতো অম্লান হৈ আছে ভাৰতীয় দৰ্শকৰ হৃদয়ত। 'উল্টা-পুল্টা' আৰু 'ফ্লপ শ্ব' নামেৰে দুটা কমেডী শ্ব'ৰ জৰিয়তে ভাৰতীয় দৰ্শকৰ হৃদয়ত এখন নিগাজী আসন স্থাপন কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা, ভাৰতীয় টেলিভিছনৰ ইতিহাসত 'কমেডী শ্ব'ৰ পথিকৃৎ হিচাপে পৰিচিত সেই ব্যক্তিগৰাকী আছিল যশপাল ভাট্টি। মূৰত পাগুৰী আৰু এমুখ ডাড়িৰে টেলিভিছনৰ পৰ্দাত দেখা দিয়া যশপাল ভাট্টি সেই সময়ৰ সকলো দৰ্শকৰে পৰিচিত আৰু প্ৰিয় ষ্টাৰ। শিশুৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বৃদ্ধলৈকে সকলোৱেই তেওঁৰ অভিনয়ত আপ্লুত। শিশু-কিশোৰসকলে

'ৰীল লাইফ' আৰু 'ৰিয়েল লাইফ'ৰ যশপাল ভাট্টি দুজনৰ মাজত বিশেষ কোনো পাৰ্থক্য নাছিল। ৰীল লাইফত তেওঁ যিদৰে হাঁহিৰ জোৱাৰ তুলিছিল বাস্তৱ জীৱনৰো বিভিন্ন ঘটনাক্ৰমক তেওঁ বিভিন্ন ধৰণে ৰসিকতা কৰি বৰ্ণনা কৰিছিল; সেয়া লাগে যিমান কঠিন, নিষ্প্ৰাণেই নহওক কিয়। দূৰদৰ্শনত কেৰিয়াৰ আৰম্ভণি কৰা তেওঁৰ প্ৰথম শ্ব' দুটাৰ নামো সেই সময়ৰ দৰ্শকৰ বাবে আছিল অদ্ভুত, কৌতূহলপূৰ্ণ— 'উল্টা-পুল্টা' আৰু 'ফ্লপ শ্ব'।

কমেডী কিঙৰ ট্ৰেজিক বিদায়

শ্ৰদ্ধাঞ্জলি | জিতুমণি পাঠক

তেওঁৰ অভিনয়ত যিদৰে বিচাৰি পাইছিল বিমল হাস্য-ৰসৰ সোৱাদ, বুজনসকলে তাত বিচাৰি পাইছিল প্ৰচলিত সমাজ ব্যৱস্থাৰ প্ৰতি তেওঁ প্ৰদৰ্শন কৰা তীব্ৰ প্ৰতিক্ৰিয়া অদ্ভুত, অকল্পনীয় কমেডীৰ মাধ্যমেৰে। যিয়ে যিদৰে বিচাৰিছিল সেইদৰেই ল'ব পাৰিছিল তেওঁৰ হাস্যৰসৰ সোৱাদ। সকলো শ্ৰেণীৰ দৰ্শকৰ মাজত জনপ্ৰিয় হৈ উঠিব পৰাৰ চাবিকাঠী আছিল চাগে সেয়াই যাৰবাবে পৰৱৰ্তী সময়ছোৱাত ভাৰতীয় দৰ্শকৰ ওচৰত যশপাল ভাট্টি হিচাপে। অতি সাধাৰণভাৱে পৰিৱেশন কৰা তেওঁৰ উচ্চ মানৰ বুদ্ধিদীপ্ত কমেডীবোৰৰ জৰিয়তে প্ৰায় দুটা দশকৰো অধিককাল ভাৰতীয় দৰ্শকক হাঁহিৰ মাজত বুৰাই ৰখা এইগৰাকী শিল্পীয়ে কিন্তু যোৱা ২৫ অক্টোবৰ তাৰিখে তেওঁৰ পৰিচিত ভাবমূৰ্তিৰ বিৰুদ্ধে হঠাতে সমগ্ৰ দেশক দুখৰ সাগৰত পেলাই অনন্তধামলৈ গতি কৰিলে। 'পাৱাৰ কাট' নামৰ নিজৰ প্ৰযোজনাৰ ছবি এখনৰ প্ৰমোচনৰ বাবে জলন্ধৰলৈ গৈ থকা অৱস্থাত তেওঁৰ 'হুন্দা একৰ্ড' গাড়ীখনে এডাল গছত খুন্দিওৱাত মূৰত আঘাত পায় ভাট্টিয়ে। ততাতৈয়াকৈ তেওঁক জলন্ধৰলৈ নিয়া হয় যদিও ডাক্তৰে তেওঁক মৃত বুলি ঘোষণা কৰে। দৰ্শকক সদায় নতুন নতুন চিন্তাৰে হাঁহিৰ সোৱাদ দিয়া যশপাল ভাট্টিৰ আকস্মিক মৃত্যুৱে হঠাতে যেন স্তব্ধ কৰি পেলালে হাঁহিৰ এক জীৱন্ত ফোৱাৰাক। জীৱনজুৰি আনক হাঁহুৱাই ৰাখিবলৈ প্ৰয়াস কৰা এগৰাকী ব্যক্তিৰ শেষ পৰিণতি ইমান কৰুণ হোৱাটো সঁচাকৈয়ে এক হৃদয় বিদাৰক অনুভৱ তেওঁৰ গুণমুগ্ধসকলৰ বাবে।

যশপাল ভাট্টিৰ জীৱন পৰিক্ৰমালৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে তেওঁ তেওঁৰ কেৰিয়াৰ অন্য ধৰণে গঢ়ি তুলিব পাৰিলে হয়। পঞ্জাব ইঞ্জিনীয়াৰিঙৰ স্নাতক যশপাল ভাট্টিয়ে জীৱনটো আৰম্ভণি ঘটাইছিল 'দ্য ট্ৰিবিউন' নামৰ চণ্ডীগড়ৰ পৰা প্ৰকাশিত এখন বাতৰি কাকতত কাৰ্টুনিষ্ট হিচাপে। হাস্যৰসৰ প্ৰতি থকা সুতীব্ৰ আকৰ্ষণে তেওঁক পূৰ্ব নিৰ্দ্ধাৰিত এক সুগম পথ ত্যাগ কৰি অনিশ্চিত এক পথত খোজ দিবলৈ প্ৰেৰিত কৰিছিল। কাৰ্টুনিষ্ট হিচাপে আৰম্ভ কৰা এই যাত্ৰা অৱশ্যে তেওঁৰ ইমান সুখকৰ নাছিল। কিছুদিন পিছতেই তেওঁক ট্ৰিবিউনৰ পৰা উলিয়াই দিয়া হৈছিল। এই সম্পৰ্কে যশপাল ভাট্টিয়ে এটা সাক্ষাৎকাৰত কৈছিল, 'ট্ৰিবিউন আছিল পঞ্জাবত এখন বহুল প্ৰচলিত বাতৰি কাকত। কিন্তু মোৰ কাৰ্টুনে দিনক দিনে ট্ৰিবিউনৰ চাৰ্কুলেছন হ্ৰাস কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল।' নিজৰ ব্যৰ্থ সময়ৰ ইতিহাসকণকো এইদৰে হাস্যৰসেৰে বুৰাই পেলাব পৰা ব্যক্তি গৰাকীয়েই আছিল যশপাল ভাট্টি। ভাট্টিয়ে যেন জীৱনৰ সকলো দিশতে নিৰ্মল হাস্যৰসৰ সন্ধান পাইছিল। জীৱনৰ যিবোৰ দিশ সাধাৰণ মানুহৰ বাবে আছিল নিৰস-নিষ্প্ৰাণ, ভাট্টিয়ে তাৰ পৰা চেপি উলিয়াইছিল হাঁহিৰ অফুৰন্ত ভাণ্ডাৰ। ভাট্টিৰ মতে তেনে নিৰস বিষয় এটাৰ মাজত হাঁহিৰ সন্ধান উলিওৱাটোৱেই আছিল তেওঁৰ জীৱনৰ আচল চেলেঞ্জ। আৰু এই ক্ষেত্ৰত যেন এশ শতাংশই সফল হৈছিল ভাট্টি। 'পাৱাৰ কাট' নামৰ ছবিখনৰ প্ৰম'চনৰ সময়ত দুৰ্ঘটনাগ্ৰস্ত হৈ মৃত্যুবৰণ কৰা ভাট্টি সম্পৰ্কত তেওঁৰ এগৰাকী গুণমুগ্ধ, প্ৰতিষ্ঠিত সাংবাদিকে লিখিছিল, 'যশপাল ভাট্টিয়ে যদি নিজৰ মৃত্যু সম্পৰ্কে কিবা কোৱাটো সম্ভৱ হ'ল হয়, তেওঁ চাগে ক'লে হয়— পাৱাৰ কাট হোৱাৰ আগেয়েই ট্ৰেন্সফৰমাৰটোৱেই বিকল হৈ থাকিল।'

যশপাল ভাট্টিৰ সৈতে যিসকলেই নিবিড়ভাৱে সম্পৰ্কিত হৈ আছিল তেওঁলোকে তেওঁৰ সম্পৰ্কত কৈছিল যে 'ৰীল লাইফ' আৰু 'ৰিয়েল লাইফ' যশপাল ভাট্টি দুজনৰ মাজত কোনো বিশেষ পাৰ্থক্য নাছিল। ৰীল লাইফত তেওঁ যিদৰে হাঁহিৰ জোৱাৰ তুলিছিল বাস্তৱ জীৱনৰো বিভিন্ন ঘটনাক্ৰমক তেওঁ বিভিন্ন ধৰণে ৰসিকতা কৰি বৰ্ণনা কৰিছিল; সেয়া লাগে যিমান কঠিন, নিষ্প্ৰাণেই নহওক কিয়। দূৰদৰ্শনত কেৰিয়াৰ আৰম্ভণি কৰা তেওঁৰ প্ৰথম শ্ব' দুটাৰ নামো সেই সময়ৰ দৰ্শকৰ বাবে আছিল অদ্ভুত, কৌতূহলপূৰ্ণ— 'উল্টা-পুল্টা' আৰু 'ফ্লপ শ্ব'। আমোদজনকভাৱে সেই শ্ব'কেইটা তেওঁ ডিৰেক্ট (Direct) কৰা নাছিল, মিছ ডিৰেক্ট (misdirect)হে কৰিছিল। দহটা খণ্ডৰ ফ্লপ শ্ব' অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে শেষ হৈ গৈছিল যদিও দূৰদৰ্শনত পিছৰ সময়ছোৱাত সময়কণত 'ফিলাৰ' হিচাপে ইয়াক দেখুওৱা হৈছিল। বাৰে বাৰে সেইবোৰ চাইও মানুহে অকণো আমনিবোধ কৰা নাছিল। ধ্ৰুপদী গ্ৰন্থসমূহ যিদৰে বাৰে বাৰে পঢ়াৰ পিছত প্ৰতিবাৰেই এক ন ন ৰূপেৰে উদ্ভাসিত হৈ উঠে, ঠিক একেদৰে যশপাল ভাট্টিৰ কমেডী শ্ব' কেইটায়ো প্ৰতিবাৰে বিমল আনন্দ কঢ়িয়াই অনাৰ লগতে উন্মুক্ত কৰি দিছিল মানুহৰ ন ন চিন্তাৰ দ্বাৰ। যশপাল ভাট্টিৰ কমেডী মানে কোনো তৰল হাস্যৰসৰ অৱতাৰণা নহয়, তাৰ সৈতে সদায়ে সংপৃক্ত হৈ থাকে এক সমাজ চেতনাৰ বীজ। সেয়েহে যশপাল ভাট্টিৰ কমেডীত আমি দেখিবলৈ পাওঁ 'ডেড টেলিফোন'ক সম্পূৰ্ণ শাস্ত্ৰীয় বিধান অনুসৰি সৎকাৰ কৰাৰ দৃশ্য বা দুৰ্নীতিক 'দেৱতা'ৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰাৰ দৃশ্য। যশপাল ভাট্টিৰ কমেডীয়ে কেৱল টিভি শ্ব'বোৰতে সীমাবদ্ধ নাথাকি প্ৰসাৰিত হৈছিল ৰাজপথলৈ। কলেজীয়া জীৱনতে 'ননচেন্স ক্লাব' গঠন কৰি তাৰ জৰিয়তে বাটৰ নাটেৰে দেশৰ জনগণক দুৰ্নীতিৰ বিৰুদ্ধে মাত মাতিবলৈ আহ্বান জনাইছিল। পিছৰ সময়ছোৱাতো সকলো সময়তে দুৰ্নীতিৰ বিৰুদ্ধে সৰৱ হৈ ৰৈছিল ভাট্টি। দুৰ্নীতিপৰায়ণ ব্যক্তিৰ প্ৰতি চৰকাৰী পক্ষৰ অহেতুক স্নেহৰ প্ৰতিফলনক কটাক্ষ কৰি ৰাজপথত 'আহক, দুৰ্নীতি কৰোঁ'— শ্ল'গানেৰে সমদল উলিয়াইছিল। চৰকাৰক দাবী জনাইছিল দুৰ্নীতি কৰাৰ অধিকাৰক যেন মৌলিক অধিকাৰৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰে। যশপাল ভাট্টিৰ এনে শ্লেষাত্মক উক্তি আছিল যেন হাজাৰ শক্তিশালী প্ৰতিবাদী কণ্ঠতকৈও অধিক শক্তিশালী।

যশপাল ভাট্টিৰ কমেডীৰ এটা বিশেষত্ব এই আছিল যে তেওঁ কোনো ব্যক্তি বিশেষক আক্ৰমণৰ লক্ষ্য কৰি লোৱাৰ সলনি তেওঁৰ ব্যঙ্গৰ শৰপাট মূলতঃ নিক্ষেপিত হৈছিল সমগ্ৰ ব্যৱস্থাটোৰ প্ৰতি। তেওঁৰ ব্যঙ্গত প্ৰাধান্য লাভ কৰিছিল মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী আৰু তেওঁলোকে সন্মুখীন হোৱা সমস্যাবোৰ। দুৰ্নীতিৰ বিৰুদ্ধে সকলো সময়ত সৰৱ ভাট্টিৰ মতে মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো প্ৰকৃততে দুৰ্নীতিৰে আছন্ন সমাজ ব্যৱস্থাৰ 'ভিক্টিম' নহয়, বৰং তেওঁলোকে দুৰ্নীতি কৰিবলৈ 'প্ৰথম সুযোগ' নোপোৱা এটা শ্ৰেণী। অৰ্থাৎ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ মাজতেই নিহিত হৈ আছে দুৰ্নীতিৰ সমস্ত বীজ; তেওঁলোক কেৱল সুযোগৰ অপেক্ষাত ৰৈ থকা সৎ ব্যক্তি বিশেষ। সুযোগ পালেই এওঁলোক আটায়ে দুৰ্নীতিত জঁপিয়াই পৰিবলৈ উৎসুক।

পত্নীৰ সৈতে যশপাল ভাট্টি

যশপাল ভাট্টিৰ ধাৰাল ব্যঙ্গ প্ৰতিফলিত হৈছিল তেওঁ পৰিচালনা, প্ৰযোজনা কৰা আটাইবোৰ টিভি শ্ব' বা চিনেমাত। 'ফ্লপ শ্ব'— যিখন ছিৰিয়েল তেওঁৰ অভিনয় জীৱনৰ লেণ্ডমাৰ্ক হিচাপে পৰিগণিত হৈছিল, সেই ছিৰিয়েলখন আছিল অতি কম বাজেটৰ। প্ৰযোজনা কৰিছিল সবিতা ভাট্টিয়ে। বাস্তৱ জীৱনত পত্নী হোৱা সবিতা ভাট্টিয়ে 'ফ্লপ শ্ব'য়ো তেওঁৰ পত্নী হিচাপেই আটাইকেইটা খণ্ডতে অভিনয় কৰিছিল। ফ্লপ শ্ব'ৰ অভাৱনীয় সফলতাই যশপাল ভাট্টিক এক উচ্চ মানৰ তাৰকা শিল্পীত পৰিণত কৰিছিল। তাৰ পিছৰ সময়ছোৱা তেওঁৰ পথছোৱা যথেষ্ট মসৃণ আছিল বুলিয়েই ক'ব পাৰি। ইয়াৰ পিছত তেওঁ কেইবাখনো ছিৰিয়েল তৈয়াৰ কৰাৰ লগতে হিন্দী আৰু পঞ্জাবী ছবি জগতৰ সৈতে ওতপ্ৰোতঃভাৱে জড়িত হৈ পৰিছিল। মৃত্যুৰ আগে আগে মাথোঁ তেওঁ প্ৰযোজনা-পৰিচালনা কৰি সম্পূৰ্ণ কৰি উলিয়াইছিল পঞ্জাবী ছবি 'পাৱাৰ কাট'। বিদ্যুৎ পৰিষদৰ সীমাহীন বিদ্যুৎ কৰ্তনে নগুৰ-নাগতি কৰা সাধাৰণ লোকৰ ছবিকে তেওঁ এই ছবিৰ জৰিয়তে দাঙি ধৰিবলৈ বিচাৰিছিল য'ত নায়কৰ নাম আছিল 'কাৰেণ্ট' আৰু নায়িকাৰ নাম 'বিজুলী'। উল্লেখনীয় যে এই ছবিৰ জৰিয়তেই ভাট্টিয়ে তেওঁৰ সন্তান যশৰাজক ছবিজগতত অভিষেক ঘটাইছিল। নায়িকা আছিল 'ভিকি ডন'ৰ' ছবিৰে জনপ্ৰিয় হৈ উঠা য়ামী গৌতমৰ ভগ্নী চুৰেইলী গৌতম। 'পাৱাৰ কাট'ৰ প্ৰম'চনৰ বাবে তেওঁ হাতত লৈছিল ৪০ দিনীয়া এক দীঘলীয়া সময় যাৰ অন্ত পৰিল ২য় দুৰ্ঘটনা ঘটাৰ দিনাখনেই, দুপৰীয়া সময়ত, জলন্ধৰত। কিন্তু অদৃশ্যজনাৰ যেন উদ্দেশ্য আছিল বেলেগ। ২৪ অক্টোবৰৰ দিনাখন ভাটিণ্ডাত যশপাল ভাট্টিয়ে 'পাৱাৰ কাট'ৰ প্ৰচাৰ চলালে পৰম্পৰাগত 'যশপাল ভাট্টি' ষ্টাইলাৰ 'থাৰ্মেল এনাৰ্জি প্লেণ্ট'ক পূজা আগবঢ়াই তেওঁৰ আশীৰ্বাদ গ্ৰহণ কৰি। তাৰ পিছত পুত্ৰ যশৰাজ, নায়িকা চুৰেইলী গৌতম আৰু আন এগৰাকী চিনে-সাংবাদিকক লগত লৈ যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিছিল জলন্ধৰলৈ। ড্ৰাইভিং ছীটত আছিল পুত্ৰ যশৰাজ। চালকৰ ওচৰত যশৰাজে গাড়ীৰ নিয়ন্ত্ৰণ হেৰুৱাই এডাল গছত আঘাত কৰেগৈ আৰু গুৰুতৰভাৱে আঘাতপ্ৰাপ্ত হয় যশপাল ভাট্টি। নিয়তিৰ চাগে লক্ষ্য আছিল কেৱল তেৱেঁই, কিয়নো গাড়ীৰ আন কেইগৰাকী যাত্ৰী সামান্যভাৱে আঘাতপ্ৰাপ্ত হোৱাৰ বিপৰীতে এই দুৰ্ঘটনাত চিৰকাললৈ চকু মুদিলে য়শপাল ভাট্টিয়ে। বৃহস্পতিবাৰৰ পুৱতি নিশা হোৱা এই দুৰ্ঘটনতাই যশপাল ভাট্টিৰ শুকুৰবাৰে প্ৰিমিয়াৰ হ'বলগীয়া ছবিখনত নিজৰ পুত্ৰক নায়ক হিচাপে দেখাৰ সপোনো কাঢ়ি নিলে। দেশে হেৰুৱালে কমেডীৰ শৰেৰে দেশৰ জনগণৰ দিবা-নিদ্ৰাক ভংগ কৰিবলৈ অহৰহ প্ৰয়াস কৰি থকা এগৰাকী প্ৰকৃত দেশ-হিতৈষীক। এতিয়া আৰু কোনেও জলন্ধৰৰ ৰাজপথত চাউল, দালি, তেল আদি 'মূল্যৱান বস্তু'ক লটাৰীৰ পুৰস্কাৰ হিচাপে লৈ মুদ্ৰাস্ফীতিৰ বিৰুদ্ধে কটাক্ষ কৰা ব্যক্তিগৰাকীক দেখিবলৈ নাপাব। সংসদীয় গণতন্ত্ৰৰ দেশ ভাৰতবৰ্ষত কোনেও হয়তো এনে এটি ৰাজনৈতিক দল দেখিবলৈ নাপাব, যাৰ নিৰ্বাচনী প্ৰতীক 'ড্ৰাগছ, অপিয়াম বা এলক'হল।' যশপাল ভাট্টিৰ মৃত্যুৰ লগে লগে অভিভাৱকবিহীন তেওঁৰ সুদক্ষ হাতত তিলতিলকৈ গঢ় লৈ উঠা 'নন-চেন্স ক্লাব', 'মেড (MAD) আৰ্ট বা জ'ক ফেক্টৰী'। মৃত্যুৰ সময়ত যশপাল ভাট্টিৰ গাড়ীত পোৱা গৈছিল তিনিখন হস্ত নিৰ্মিত বিচনী। সঘন বিদ্যুৎ কৰ্তনে জুৰুলা কৰা জনসাধাৰণক এটা বিকল্পৰ সন্ধান দিব বিচৰা যশপাল ভাট্টিৰ এইটোৱেই চাগে আছিল জীৱনৰ অন্তিমটো ব্যঙ্গ।